
**OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES**

ISSN 2224-5294

Volume 6, Number 316 (2017), 237 – 241

B. Aytmukhambetova

Director of the state organization “Memorial Museum
of the Academician K.I.Satpayev”, a cultural figure of the Republic of Kazakhstan
muzei_satpaeva@mail.ru

K. SATPAYEV – SACRED PERSONALITY

In the implementation of tasks set by the Head of State in the program article “A look into the future: modernization of the public consciousness”, museums-custodians of history, traditions and memory about outstanding figures of Kazakhstan, undoubtedly play a special role. At present, scientists and cultural figures are faced the task of creation of single field, single chain of holy places important from the point of view of culture and spiritual heritage, which

are particularly revered monuments of natural and cultural heritage, secular and religious architecture, mausoleums, places are associated with historical and political events that have an enduring value in the memory of the people of Kazakhstan.

In this regard, not so long ago the "Sacred Kazakhstan" center under the National Museum of the Republic of Kazakhstan published a preliminary list of "100 national sacred places of Kazakhstan", which should become the center of attraction of the inhabitants of the country. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan could also be included in the list of such places, the building of which is also an architectural monument of national importance.

The Academy of Sciences of Kazakhstan throughout the entire period of its existence carried out active work to preserve the national cultural and scientific heritage. The Academy of Sciences was also a recognized center of Russian science and for many decades occupied a worthy place in the cultural life of the country. We are proud that our museum is located in the building of the Academy of Sciences, within the walls of this remarkable architectural complex, which allows visitors to plunge into the atmosphere of the past decades. The museum carries out research and educational activities, disseminates knowledge about the life and work of the first president of the Kazakh Academy of Sciences, K.I. Satpayev, as part of the national scientific and historical and cultural heritage of the Republic.

I believe that it is extremely important today to shape the interest of young people in science, in particular geology and geological exploration. After all, Satpayev's personality is an example for a young generation of Kazakhstanis, not only for future scientists, but for all who love their country and are ready to work for its prosperity. Kanysh Satpayev was committed to geology, geological prospecting, he managed to foresee the result, to ensure the flourishing of the industry of his homeland for decades ahead.

In an article published in 1963, the scientist wrote: "The science of the future! Who among us does not aspire to present it to himself!.. More than ever, the science of the future will be able to serve the welfare and happiness of human society. It will realize the greatest dream of abundance, which provides people with not only the satisfaction of all material needs, but also a comprehensive spiritual flowering." Today, as Nursultan Nazarbayev emphasizes, the cult of education should be universal: "Every Kazakh citizen should understand that education is the most fundamental factor of success in the future. In the system of youth priorities, education should be the first. If the value system of education becomes the main value, the nation will succeed."

One of the bright events of September 2017 was for us the solemn opening of the monument of the outstanding scientist in Stepnogorsk of Akmola region, in which the first Kazakh cosmonaut Tokhtar Aubakirov, the granddaughter of the outstanding scientist, the doctor of chemical sciences Alima Zharmagambetova, the grandson of K.Satpayev, the Doctor of geological and mineralogical sciences Alexander Tretyakov, the Director of the Institute of geological sciences Geroy Zholtaev and others took part.

"The perpetuation of the names of the greatest personalities, the opening of historical and cultural sites, monuments is one of the key directions in the implementation of the Presidential program for the modernization of

public consciousness" Rukhani zhangyru ", said the Akim of Stepnogorsk A. Kumpekeev at the opening of the monument. Then, in the Palace of Miners, the exhibition of the memorial museum of academician K. Satpaev was held, where the personal belongings of the scientist, copies of documents and awards were exhibited. The scientific-practical conference was devoted to the activity of K.I. Satpayev. The scientific-practical conference, supported by the Science Committee of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan continued events.

The conference was attended by about 100 specialists and experts, including heads of state, industrial enterprises, scientific, educational, cultural institutions, students, graduate students, activists of public organizations, etc. The conference participants discussed a wide range of issues related to the scientific heritage of Academician K.I. Satpayev, about his contribution and role in the formation and development of science in Kazakhstan. The presented reports also reflected scientific, theoretical and methodological issues on the identification and practical use of hydrocarbon deposits, rare earth elements on the territory of the Republic of Kazakhstan.

The participants of the conference approved:

- projects, being implemented by the Institute of Geological Sciences named after K.I. Satpaev, Institute of Nuclear Physics, "KRITS NTK" LLP on the use of magnetic separation for the pre-enrichment of gold ores and "Sareko" LLP on the production of rare-earth concentrates, scientific research on the testing of new types of fuel elements for prospective nuclear power plants, measures for popularization scientific heritage of the First President of the Academy of Sciences of Kazakhstan K.I. Satpayev. Participants of the conference noted the need of:

- increasing of the participation of state and local authorities and related industries (geologists, historians, journalists, the scientific and pedagogical community) in the timely resolution of issues related to the preparation to the 125th anniversary of the outstanding modern scientist K.I. Satpayev;

- the wide involvement of schoolchildren and students in the implementation of socially useful works on the care of objects of cultural heritage, geological monuments of nature on the territory of the Republic of Kazakhstan.

- inclusion of the building of NAS RK and the memorial museum of Academician K.I. Satpayev to the list of "Sacred places associated with historical personalities", formed by the research center "Sacred Kazakhstan";

- inclusion in secondary education programs of optional classes on studying the fundamentals of geology and history development of mining, the history and achievements of Kazakhstan science on the basis of state museums;

Thus, we can confidently say that the work begun by the brilliant scientist Kanysh Imantaevich Satpayev continues to live today.

Б.Айтмухамбетова

директор ГУ «Мемориальный музей академика К.И. Сатпаева»,
деятель культуры Республики Казахстан

К. САТПАЕВ – САКРАЛЬНАЯ ЛИЧНОСТЬ

В реализации задач, поставленных Главой государства в программной статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания», особую роль, несомненно, играют музеи – хранители истории, традиций, памяти о выдающихся деятелях Казахстана. В настоящее время перед **учеными и деятелями культуры поставлена задача создать единое поле, единую цепочку важных с точки зрения культуры и духовного наследия святых мест, каковыми для нас являются особо почитаемые памятники природного и культурного наследия, светской и культовой архитектуры, мавзолее, места, связанные с историческими и политическими событиями, имеющими непреходящую ценность в памяти народа Казахстана.**

В этой связи не так давно центром «Сакральный Казахстан» при Национальном музее РК был *обнародован предварительный список "100 общенациональных сакральных мест Казахстана", которые должны стать центром притяжения жителей страны.* В полной мере в список таких мест можно было отнести и Национальную академию наук Республики Казахстан, само здание которой также является памятником архитектуры республиканского значения. Академия наук Казахстана на протяжении всего периода своего существования проводила активную работу по сохранению национального культурного и научного наследия. Академия наук являлась также признанным центром отечественной науки и в течение многих десятилетий занимала достойное место в культурной жизни страны. Мы гордимся тем, что наш музей размещается в здании Академии наук, в стенах этого замечательного архитектурного комплекса, что позволяет посетителям окунуться в атмосферу прошлых десятилетий. Музей осуществляет исследова-

тельскую и образовательно-воспитательную деятельность, занимается распространением знаний о жизни и деятельности первого президента Академии наук Казахстана К.И. Сатпаева, как части национального научного и историко-культурного наследия республики. Полагаю, что крайне важно сегодня формировать у молодого поколения интерес к науке, в частности к геологии, геологоразведке. Ведь личность Сатпаева – пример для молодого поколения казахстанцев, не только для будущих ученых, а для всех, кто любит свою страну и готов работать ради ее процветания. К геологии, геологоразведке был предан Каныш Сатпаев, который сумел, предвидя результат, обеспечить расцвет промышленности своей Родины на десятки лет вперед. В статье, опубликованной в 1963 году, ученый писал: «Наука будущего! Кто из нас не стремится представить ее себе!.. Как никогда полно наука будущего сможет служить целям благосостояния и счастья человеческого общества. Она воплотит в жизнь самую большую мечту об изобилии, которое обеспечивает людям не только удовлетворение всех материальных потребностей, но и всесторонний духовный расцвет». Сегодня, как подчеркивает Нурсултан Назарбаев, культ образования должен быть всеобщим: «Каждый казахстанец должен понимать, что образование – самый фундаментальный фактор успеха в будущем. В системе приоритетов молодежи образование должно стоять первым номером. Если в системе ценностей образованность станет главной ценностью, то нацию ждет успех».

Одним из ярких событий сентября 2017 года стало для нас торжественное открытие монументального памятника выдающегося ученого в Сетепногорске Акмолинской области, в котором приняли участие первый казахстанский космонавт Тохтар Аубакиров, внучка выдающегося ученого, доктор химических наук Алима Жармагамбетова, внук К.Сатпаева, доктор геолого-минералогических наук Александр Третьяков, директор Института геологических наук Герой Жолтаев и др.

«Увековечивание имен величайших личностей, открытие историко-культурных объектов, памятников – одно из ключевых направлений реализации Президентской программы модернизации общественного сознания «Рухани жаңғыру», – отметил аким Сетепногорска А. Кумпекеев на открытии памятника. Затем, во Дворце горняков состоялась презентация выставки мемориального музея академика К.Сатпаева, где были выставлены личные вещи ученого, копии документов и награды. Мероприятия продолжила научно-практическая конференция, посвященная деятельности К.И. Сатпаева. Участниками конференции стали около 100 специалистов и экспертов, в числе которых – руководители государственных, промышленных предприятий, научных, образовательных, культурных учреждений, студенты, аспиранты, активисты общественных организаций и т.д. Участники конференции обсудили широкий круг вопросов, связанных с научным наследием академика К.И. Сатпаева, о его вкладе и роли в становлении и развитии науки в Казахстане. В представленных докладах нашли отражение также научные, теоретико-методологические вопросы по выявлению и практическому использованию месторождений углеводородов, редкоземельных элементов на территории Республики Казахстан. **Участники конференции одобрили:**

- проекты, осуществляемые Институтом геологических наук им. К.И.Сатпаева, Институтом ядерной физики, ТОО "КРИЦ НТК" по использованию магнитной сепарации для преобогащения золотых руд и ТОО«Сареко» производству редкоземельных концентратов, научные исследования по испытанию новых типов топливных элементов для перспективных ядерно-энергетических установок, меры по популяризации научного наследия Первого Президента Академии наук Казахстана К.И. Сатпаева. Участники конференции отметили необходимость:

- активизации участия государственных и местных органов власти и смежных отраслей (геологов, историков, журналистов, научного и педагогического сообщества) в своевременном решении вопросов, связанных с подготовкой к 125-летию юбилею выдающегося ученого современности К.И. Сатпаева;

- широкого привлечения школьников и студенческой молодежи к осуществлению общественно-полезных работ по уходу за объектами культурного наследия, геологическими памятниками природы на территории Республики Казахстан.

- включения здания НАН РК и мемориального музея академика К.И. Сатпаева в список «Сакральные места, связанные с историческими личностями», формируемый научно-исследовательским центром «Сакральный Казахстан»;

- включения в программы среднего образования факультативных занятий по изучению основ геологии и истории развития горного дела, истории и достижений науки Казахстана на базе государственных музеев;

Таким образом, можно уверенно констатировать, что дело, начатое гениальным ученым Каныш Имантаевичем Сатпаевым, продолжает жить и сегодня.

Б. Айтмухамбетова

«Академик Қ.Сәтбаевтың мемориалдық музейі» ММ директоры,
Қазақстан Республикасы Мәдениет қайраткері

Қ.СӘТБАЕВ – КИЕЛІ ТҰЛҒА

Мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында қойылған міндеттерді жүзеге асыруда еліміздің тарихы, дәстүрлері мен ұлы қайраткерлері туралы естелік деректерді күтіп сақтауда музей мекемелері үлкен орын алады. Елбасы «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында елдің рухани жаңғыруының басым бағыттарын белгілей отырып, ғалымдар мен мәдениет қайраткерлеріне жана міндеттер жүктеді. Сол міндеттердің бірі – Қазақстан халқының тарихымен, мәдениетімен, айтулы саяси оқиғаларымен біте қайнасып, жадысына айналған табиғи, мәдени жерлерін, діни және светтік сәулет құрылыстарын ұлттық кодымызды сақтаудың, жалпыұлттық ұғым қалыптастырудың және ортақ тарихи санамыздың жаңғыруының бір тетігі етіп алу.

Жуырда ҚР Ұлттық музейі жанында құрылған «Киелі Қазақстан» орталығы «Қазақстандағы 100 жалпыұлттық деңгейдегі киелі орындар» тізімінің жобасын жариялады. Осы ретте көрнекті ғалым, қайраткер Қаныш Имантайұлы салдырған ғылымның қара шаңырағы – Ұлттық Ғылым Академиясын ғимаратының өзі республикалық маңыздағы сәулет ескерткіші ретінде аталған тізімге қосуға болар еді деген ой келеді. Ғылым академиясы өзінің құрылған кезінен бастап ұлттық мәдени және ғылыми мұраны сақтауға беделді түрде ат салысып келеді. Сонымен қатар, Академия отандық ғылымның белді орталығы бола отырып, көп жылдар бойы еліміздің мәдени өмірінде лайықты орын алады. Біз үшін мемориалдық музейдің Академияның керемет сәулет кешенінде орналасуы үлкен мақтанш және бұл музей көрермендерін ондаған жылдар бұрын өткен атмосфераға шомуға мүмкіндік береді.

Музей өзінің ғылыми және біліми-тәрбиелік қызметі арқылы Ғылым академиясының тұңғыш президенті Қ.И. Сәтбаевтың өмірі мен қызметі жайлы ілімді ұлттық ғылым және тарихи-мәдени мұраның бір бөлігі ретінде кеңінен таратуға ат салысады. Бүгінгі таңда өскелең ұрпақты ғылымға, соның ішінде геологияға, геологиялық барлауға деген қызығушылығын қалыптастыру өте маңызды мәселе. Себебі, Сәтбаев тек қана болашақ ғалымдар үшін ғана емес, соның ішінде, барлық өз елін сүйетін және оның гүлденуі үшін еңбектен тайынбайтын жас қазақстандықтар үшін үлгі болып табылады. Ғалым 1963 жылы жарияланған мақаласында былай деп жазады:

«Болашақтың ғылымы! Кім оны көз алдына келтіре алады!..Болашақтың ғылымы бұрын болмағандай адамзат қоғамының бақыттылық пен ауқаттылық мақсаттарына толық қызмет етеді. Ол адамдардың тек қана материалдық қажеттіліктерін қанағаттандырып қоймай, жан-жақты рухани гүлденуге әкелетін арманын өмірге алып келеді». Неткен көрегендік!

Елбасы Н. Әбішұлы: «Бүгінде білімге деген қызығушылық жалпыхалықтық іс болуы тиіс» дейді. «Әрбір қазақстандық білімнің болашақ жетістігінің ең бір тұғырлы факторы екендігін түсінуі қажет. Жастардың басымдылық жүйесінде білім бірінші орын алуы тиіс. Егерде басымдылық жүйесінде білім басты орын алса, онда ұлтты табыс күтеді».

Біз үшін жарқын оқиғаның бірі – 2017 жылғы қыркүйек айында Ақмола облысы Степногор қаласында ұлы ғалымның ескерткіші ашылуы болды. Бұл іс-шараға еліміздің тұңғыш ғарышкері Токтар Әубәкіров, Қ.Сәтбаевтың немерелері, ғылым докторлары Әлима Жармағамбетова, Александр Третьяков, Қ.Сәтбаев атындағы Геология институтының директоры Герой Жолтаев және т.б. белгілі тұлғалар қатысып, шымылдығын ашты.

Ескерткіш ашылу рәсімінде Степногор қаласының әкімі А.Күмпекееев: «Ұлы тұлғалардың есімін мәңгі сақтау, тарихи-мәдени мұра нысандарын, ескерткіштер ашу бұл Президенттің «Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру аясындағы басым бағыттардың бірі» деп, бұл оқиғаның біз үшін ғана емес, халық үшін де маңызды екенін атап өтті. Соңынан, «Таукен өндірушілер» сарайында академик Қ.И. Сәтбаевтың мемориалдық музейінен алынған көрменің тұсау-кесері өтті. Іс-шараларды еліміздің белгілі ғалымдары қатысуымен «Қаныш Сәтбаев – ұлы ғалым-ұйымдастырушы, данышпан, патриот» атты Сәтбаевтің еңбек жолына арналған ғылыми конференция жалғастырды. ҚР Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің қолдауымен ұйымдастырылған конференцияға 100-ге жуық мамандар мен сарапшылар қатысты, олардың қатарында – мемлекеттік мекемелердің, өнеркәсіп кәсіпорындарының, ғылым, білім саласының, мәдениет мекемелерінің басшылары, студенттер, аспиранттар, қоғамдық ұйымдардың белсенділері қатысты.

Конференцияға қатысушылар академик Қ.И. Сәтбаевтің ғылыми мұрасын, оның Қазақстандағы ғылымның қалыптасуына және дамуына қосқан үлесіне қатысты кең көлемдегі мәселелерді талқылады. Ұсынылған баяндамаларда Қазақстан Республикасының аумағында сирек кездесетін элементтер, көмірсутектердің кен орындарын тәжірибелік қолдану және оны анықтау мәселелері бойынша теориялық-методологиялық, ғылыми пайдалануы жөніндегі мәселелері кең талқыланды.

Конференцияға қатысушылар Қ.И.Сәтбаев атындағы геологиялық ғылымдар институтының, *ядролық физика институтының жобаларын*, "КРИЦ НТК" ЖШС алтын кенін байыту үшін магниттік сепарациясын қолдануын және «Сарек» ЖШС Қазақстан Республикасында сирек кездесетін металдар өндірісін дамытуын, Қазақстан Ғылым Академиясының Тұңғыш Президенті Қ.И. Сәтбаевтің ғылыми мұрасын танымал ету жөніндегі іс-шараларын және перспективалық ядролық - энергетикалық қондырғылары үшін жаңа үлгідегі отын элементтерін сынау бойынша ғылыми зерттеулерді іске асыру жобаларын бірауыздан қолдады.

Конференцияға қатысушылар келесі қажеттіліктерді атап өтті:

– заманауи көрнекті ғалым К.И. Сәтбаевтің 125 жылдық мерейтойының дайындығына қатысты мәселелердің уақытылы шешілуінде мемлекеттік және жергілікті билік органдарының және аралас салалар өкілдерінің (геологтар, тарихшылар, журналистер, ғылыми және педагогикалық қауымдастық) қатыстырылуын белсендіру;

– Қазақстан Республикасы аумағындағы табиғи геологиялық ескерткіштерді, мәдени мұра объектілерін күтіп сақтау бойынша қоғамдық-пайдалы жұмыстарды іске асыруға оқушылар мен студенттерді кеңінен тарту.

– «Киелі Қазақстан» ғылыми-зерттеу орталығының қалыптастыруындағы «Қазақстанның киелі орындар» тізіміне ҚР ҰҒА және академик Қ.И.Сәтбаевтің мемориалдық музейі ғимаратының енгізілуі;

– мемлекеттік музейлердің базасында Қазақстан ғылымының жетістіктері мен тарихы, тау-кен ісі дамуының тарихы және геология негіздерін зерделеу бойынша орта білім беру бағдарламаларына факультативтік сабақтар енгізу.

Осылайша, ұлы ғалым Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың қызметі мен ғылыми мұрасын насихаттау, бүгінгі құндылықтар мен талаптарға сай дәріптеудің жаңа қадамдары жасалып жатыр. Ісіміз қайырлы болғай!